

tendens til, at relativt mange mere beskriver end egentlig analyserer stoffet. Der males gerne; med store og små pensler og ret så mange farver. Men skal man bagefter sammenfatte en *præcis* formulering af, hvad et portrætteret forfatterskab efter skribentens mening indeholder af litterære kvaliteter – det være sig fortælleteknisk, tropologisk eller tematisk – vil det i mange tilfælde være ikke så let. Og skal man finde en velunderbygget analytisk begrundelse, kan det blive endnu sværere. Meget af dette problem hører til genren, men ikke det hele. Noget hører også til generationen. Det kan man reflektere forskelligt over. Men det er i sig selv et gode, at materialet hertil er blevet leveret, og enerådende er tendensen som nævnt heller ikke.

Der er således mange facetter i helhedsindtrykket, og det er ingenlunde givet, at de kritiske overskygger de modsatte. Det er et kæmpearbejde at organisere denne slags værker, og den generelle gevinst ved *Danske digtere*, at de sidste årtiers digteriske tilvækst i Danmark er blevet beskrevet, og at de tidligere forfatterskaber er blevet genlæst af en yngre generation, er bestemt opnået. Der er heller ingen tvivl om, at det gamle værk i sin ajourførte udgave bedre end forgængerer er på talefod med den aktuelle målgruppe. Tiltalende for denne er også værkets nyttige ‘apparat’ af litteraturhistoriske oversigter, årstal og litteraturhenvisninger. Blot en skam, at værket med sit umådeligt tunge papir – hvert bind vejer ca. 2 kg og er absolut ikke ‘portable’ – meget bestemt stritter imod at blive brugt i bus og tog, hvor målgruppen ellers kunne have tid til – og glæde af – at snuppe et portræt i ny og næ.

Henning Goldbæk

Herman Bangs hemmeligheder

Dag Heede: *Herman Bang: Mærkværdige læsninger – toogfirs tableauer*. Odense 2003 (Syddansk Universitetsforlag).

Dag Heedes nye bog om Herman Bang rummer 82 tableauer med indfaldsvinkler omkring især *Håbløse Slægter*, *Ved vejen*, *Stuk* og *Tine*, men også mindre værker som »Frøkenen«, der læses forbavsende grundigt og åbnes på en ny og overraskende måde. Hele projektet har sit tyngdepunkt i Michel Foucaults begærshermeneutik, det er læsninger, der indfanger de bangske ambivalenser mellem kønnene, mellem heteroseksualitet og homoseksualitet; og bedst er de steder, hvor begge typer bringes i bevægelse, relativeres, og ofte sættes de i anførselstegn for at understrege deres metaforiske og »allegoriske« anvendelse i bogen.

Hele bogens centrale projekt finder man ikke i et forord, men i note 45, der pludselig udfolder projektets bagvedliggende motivation. Med reference til Villy Sørensens forord til *Haabløse slægter* fra 1965, hvor han angriber »Harry Jacobsens hemmelige viden om, hvad bogen »egentlig« handler om«, distancerer Dag Heede sig udtrykkelig fra en sådan reduktionistisk tekstlæsning. Hans mål er tværtimod at forøge »læsemulighederne« (p. 58). Dermed bringer han Bang-bogen ind i samme queer-læsnings-tradition, som han allerede anvendte i læsningerne af Karen

Blixen. Bang læses ikke kun som homoseksuel, men også med et langt bredere socialhistorisk og traditionelt tematisk blik, hvor man tydelig mærker en inspiration fra 1970ernes Bang-fortolkninger. Det er ikke mindst Claus Sechers bog om Bang og Peter Madsens essay om *Stuk*, der går igen i Dag Heedes læsninger af emner som kapitalisme-kritik, modernitet og storby-rum, emner som står side om side med gennemgående emner som Hamlet-figuren, teatermetaforikken og ordet mærkværdig hos Bang.

Bogens hovedlinie tager imidlertid sit udgangspunkt i Bangs essay *Gedanken zum Sexualitätsproblem*, 1922, skrevet 1909, først trykt i *Zeitschrift für Sozialwissenschaft*, 1912. Det lykkes for Heede at åbne Bangs værker ved hjælp af dette essays budskab om forplantningens nødvendighed og den homoseksuelles resignation, samtidig med at netop denne tankegang i fiktionværkerne kontrasteres med Bangs fremstilling af den heteroseksuelle verdens tomhed, smertefuldhed, så der i værkerne er et dobbelt udsagn, nemlig på én gang selvhad, selvmordsfølelser, dødslængsel hos den homoseksuelle, og en skinger og utroværdig fremhævelse og lovprisning af den heteroseksuelle verdens fortrinlighed, noget der hos Dag Heede kaldes de homoseksuelles »næsten masochistiske hyldester til heteronormativiteten, hyldester, der dog sjældent er uden ambivalens« (p. 21).

Med udgangspunkt i sådanne ambivalenser begynder Dag Heede at kredse om det »mærkværdige« hos Bang, det besynderlige, det hemmelige, dvs. alt det antydede, vagt formulerede, alle de sælsomme replikker hos Bang. Og som

tekstanalyser er mange af de 82 tableauer vellykkede, de byder på nye læsninger, det gælder ikke mindst *Ved vejen*. Denne fortælling, der i 1970'erne var central for kønsrollelæsninger af stationsforstanderen som bombastisk hetero-Børge og forvalter Huus som blød mand, analyseres af Dag Heede et lag dybere. Huus opfattes som en kvinde, som feminin, som mere en søster til Katinka end som en mand, ligesom præstedotrenes maskulinitet fremanalyseres på tankevækkende vis. Noget lignende er tilfældet i analysen af »Frøkenen«, hvis »homoseksuelle« univers modstilles det brutale hetero-univers, der kommer til udtryk i den omgivende verden af borgmestre og politibetjente, der vil beskære frøkenens træer, fordi de skygger for den offentlige gadebelysning.

På den måde får vendingen om de stille eksistenser en langt mere farlig betydning end den plejer at have i skolebøglitteraturen, fordi den rummer hele den bangske ambivalens og det mærkværdige. I sådanne læsninger går ambitionen fra note 45 klart igennem, værkerne løsriver sig fra klicheerne og gøres faktisk ambivalente hos Dag Heede. Omvendt lykkes det ham at sandsynliggøre, at den traditionelle læsning af *Mikaël* som en homoseksuel roman faktisk på grund af slutningen snarere er en heteroseksuel lovprisningsroman, helt efter programmet fra *Gedanken zum Homosexualität*.

Men det er undtagelser. For stik imod projektets erklærede formål om at »forøge læsemulighederne« hos Bang, indsævres de i mange af analyserne. Faktisk sidder læseren tilbage med en fornemmelse af, at projektet går ud på nådesløst at sekularisere det mærkvær-

dige hos Bang til bastant entydighed og afsløre det dunkle til efterhånden forudsigelig klarhed om, hvad der er på spil hos Bang, ikke kun en individuel homoseksualitet hos Bangs personer, men homoseksualitet som det »epokaltypiske«, som tidsånden med sårfeberen efter 1864, teaterånden i København og Tivolis fyrværkeri lidt før midnat.

Hvis Dag Heedes projekt var tænkt som en åbning af forfatterskabets ambivalenser og en punktering af de mange klicheer, der omgiver det, så ser det faktisk ud, som om udfordringen har været for stor, og som om der føres krig mod Bangs tekster og deres mange muligheder for forførelser.

På den anden side kan man ikke frakende Dag Heede en stor evne til at bruge ensidigheden produktivt i sine læsninger. Han læser ofte reduktionistisk, enøjet, men det sker dog med manér, når enhver hemmelighed hos Bang afsløres og alt skæres ud i pap for læseren. Denne fremgangsmåde findes faktisk også hos Foucault, når han læser Flaubert eller Nietzsche som »fiktioner«, men de kan netop ikke kopieres.

Der er flere grunde til denne afstand hos Dag Heede mellem tekståbninger og tekstlukninger. En af dem er åbenbart, at hans opfattelse af analysen befinder sig et uafklaret sted mellem litterær tekstanalyse og kulturanalyse. De to fremgangsmåder diskuteres ikke, de kommunikerer heller ikke, den ene metode ved ikke, hvad den anden gør, og en solid tekstanalyse søges uden held erstattet af kontekster omkring ord som modernitet, religion, tidsånd, skuespil osv.

Derfor må den smukt illustrerede og fint indbundne bog betragtes som et

værk 'in progress', dens uafklarede metode er både grunden til tankevækkende analyser og standpunkter og til alt for mange »allegoriske« læsninger af Herman Bangs forfatterskab.

Peter Stein Larsen

Den danske nazismekonstruktion

Arne Hardis: *Æresretten. Dansk Forfatterforening og udrensningen af de unationale 1945-52*. Kbh. 2003 (Lindhardt og Ringhof).

Søren Espersen: *Valdemar Rørdam. Nationalskjald og landsforræder*. Kbh. 2003 (Forlaget Lysias).

Konstruktion er et af de meget brugte udtryk i disse års danske litterære offentlighed, og der sigtes med dette begreb til en stiv, ensrettende og reduktiv forståelse af en tids digtning med udgangspunkt i bestemte æstetisk, etisk eller politisk orienterede normer. Dominerende eksempler på dette har været Anne-Marie Mais skitse af 1960'ernes såkaldte modernismekonstruktion som en ideologisk forståelse af litteratur ud fra en kulturradikal og psykoanalytisk begrebsramme og Søren Schous beskrivelse i *Og andre forfattere* af 50'er-konstruktionen, hvis essens er, at 50'ernes eksistentielt og metafysisk orienterede prosa som en negativ kontrast til 60'ernes digtning er blevet betragtet – og glemt – som »forløjet, fordummende og politisk reaktionær.«¹ Går man

1. Søren Schou: *Og andre forfattere*, Frederiksberg 2001, p. 194.